

Vecumposms:
pamatskola

Metode:
etīdes

Laiks:
2 mācību stundas

Mērķis:

pamatskolas skolēnu zināšanu pilnveide par Eiropas Savienības vērtībām un to nozīmi demokrātiskā sabiedrībā.

Materiāls ietver:

- mācību procesa aprakstu,
- snieguma līmeņu aprakstu, ko izmantot, sniedzot skolēniem atgriezenisko saiti mācīšanās procesā (formatīvā vērtēšana) un arī temata noslēgumā (summatīvā vērtēšana),
- izglītības standartā noteiktos sasniedzamos rezultātus, uz kuriem šī metode palīdzēs virzīties,
- izziņas materiālu kopu tēmas dziļākai izpratnei gan skolotājiem, gan skolēniem.

MĀCĪBU PROCESA APRAKSTS

Sagatavošanās

1. Skolēni sadalās 2 daļās un katra daļa – 6 grupās (Eiropas Savienībai ir 6 pamatvērtības). Piemēram, ja klasē ir 30 skolēnu, tad puse ir 15, kas savukārt sadalās 2+2+2+3+3+3. Tāpat sadalās otra skolēnu puse.
2. Aiciniet skolēnu grupas izlozēt vienu Eiropas Savienības vērtību un katru individuāli par to veikt dziļāku analīzi un atbildēt uz šiem jautājumiem:
  - 1) Kādēļ šī vērtība ir svarīga sabiedrībā?
  - 2) Kas notiktu, ja tā pēkšņi izzustu vai mazinātos?
  - 3) Kas notiktu, ja tā sabiedrībā izpaustos vairāk?
  - 4) Ko šī vērtība nozīmē man? Kā tā izpaužas manā dzīvē?
  - 5) Ko tieši es personīgi varu darīt, lai šo vērtību savā un citu dzīvē stiprinātu?
  - 6) Kādi 3 jautājumi man rodas saistībā ar šo vērtību?Kad uz jautājumiem individuāli ir atbildēts, aiciniet skolēnus savās vērtību grupās dalīties ar uzzināto, izprasto un veidot etīdi, kas atbild uz lielāko daļu no šiem jautājumiem un noslēdzas ar vienu būtisku jautājumu par šo vērtību.
3. Katra grupa par izanalizēto vērtību sagatavo īsu etīdi (skatīt tālāk *Materiālu izpētes stratēģijas*), ko noslēdz ar jautājumu, kas liek par šo vērtību aizdomāties. Kopā etīdei un noslēdzošajam jautājumam jābūt aptuveni 3 minūšu ilgiem. Precīzam ilgumam šajā gadījumā ir liela nozīme.

Pārrunājiet ar skolēniem, ka etīde teātrī ir maza aina, neliela izrādīte, kurai ir sava iekšēja dramaturģija – sākums, vidus, beigas. Etīdē katram tās dalībniekam ir būtiski apzināties sava atveidojamā tēla raksturu un tā izpausmes ķermenī un balsī. Etīde ir iepriekš iestudēta, un šajā gadījumā tai būtiska ir arī scenogrāfija. Aiciniet skolēnus veidot etīdi ar sākumu, vidus daļu un beigām vai arī kā pamatstruktūru izmantot sižeta klasisko kompozīciju: ekspozīcija, sarežģījums, kāpinājums, kulminācija, atrisinājums.

Lai etīde būtu pilnasinīga un interesanta tās skatītājiem, tajā nepieciešams atainot kādu konfliktu. Šajā gadījumā – saistītu ar konkrētu Eiropas Savienības vērtību. Aiciniet skolēnus izspēlēt pieredzētas vai novērotas situācijas no dzīves, kurās šīs vērtības trūkst, tā tiek apspiesta vai ignorēta. Mudiniet skolēnus, izmantojot atbildes uz materiālu pētīšanā atbildētajiem jautājumiem, domāt:

- Kādēļ un kādi tēli šajā konfliktā piedalās?
- Kādas intereses saduras?
- Kā to var atrisināt?

Kad ir skaidrs, kas etīdē notiek un kurš kuru tēlu atveidos, mudiniet skolēnus par savu tēlu atbildēt uz šiem jautājumiem:

- Kāda bija šā tēla bērnība un kā tā ietekmē to, kas viņš ir tagad?
- Kāds ir viņa kvēlākais sapnis?
- Kā viņš pavada savu laiku?

Atbildes uz šiem jautājumiem ļaus izprast, kādēļ tēls rīkojas tieši tā un ne citādi. Nākamajā posmā skolēni izvēlas katram tēlam atbilstošu ķermeņa valodu un balsi. Piemēram, ja tēls vienmēr visus mazākos un vājākos aizstāv, iespējams, viņam ir braša stāja un gaita, droša un skanīga balsis.

4. Katra grupa kopīgi izvēlētā izrādes telpā (klasē, aktu zālē, parkā, sporta laukumā vai citur) izveido savas pētītās vērtības staciju, kas sevī ietver:

- vērtībai atbilstošu noformējumu,
- sēdvietas skatītājiem tā, lai to pietiek visiem. Šajā gadījumā ne mazāk par 3, jo arī otrā klases daļā lielākajās grupās ir 3 cilvēki. Ja šī izrāde tiek demonstrēta citiem, tad ieteicams pie katras grupas ne vairāk par 6 skatītājiem, tātad kopā ne vairāk par 36, jo citādi pastāv haosa un trokšņa risks,
- vietu etīdes izspēlei.

Stacijas atrodas salīdzinoši netālu cita no citas, taču ne blakus, lai cita citu netraucētu. Piemēram, ja izrādes telpa ir aktu zāle, tad stacijas var izvietot tās stūros un garāko sienu vidū. Katrai stacijai redzamā vietā piestiprināts kārtas cipars no 1 līdz 6. Tas nepieciešams, lai skatītāji neapjuktu apciemojamo staciju secībā.

Izrāde

1. Izrādes vadītājs/moderators (tas ir skolotājs vai skolēns) sapulcina skatītājus bariņā, pievērš uzmanību un īsi izskaidro, ka:

- izrādē skatītāji dzirdēs vairākus stāstus par Eiropas Savienības vērtībām. Skatītāju uzdevums, tos klausoties, ir vērtēt – kas no dzirdētā viņiem šajā dzīves posmā ir vissvarīgākais un kāpēc? Kā arī – ko no dzirdētā viņi vairāk, biežāk vēlētos piedzīvot sabiedrībā un kāds no tā būtu ieguvums,
- izrāde kopumā ilgs aptuveni 20–25 minūtes un vēl 10–15 minūtes paredzētas nelielai sarunai ar skatītājiem par piedzīvoto,
- skatītāji sadalās 6 grupās. Pirmā grupa dodas uz pirmo staciju, otrā uz otro utt. Kad izrādes vadītājs dos zīmi (piemēram, nozvanīs zvanu vai iesauksies: “Staciju maiņa!”), tad tā skatītāju grupa, kas bija pirmajā stacijā, dodas uz otro, otrā uz trešo utt. Katru reizi, apmeklējot jaunu staciju, vadītājs dod arī etīdes sākuma signālu,
- ir ļoti svarīgi visiem kustēties raiti un secīgi, jo tikai tad kopumā veidosies stāsts par Eiropas vērtībām.

2. Izrādes vadītājs aicina skatītāju grupas doties uz stacijām. Vadītājs dod zīmi sākt, paiet 3 minūtes, un vadītājs dod zīmi beigt, tad aicina pārvietoties uz nākamo staciju, aicina sākt nākamo izrādi utt.

Noslēgums un saruna

1. Izrādes vadītājs īsi kopsavelk, ka tikko skatītāji īsā laikā ieskatījās sešās Eiropas vērtībās. Par ko etīdes lika aizdomāties?

2. Izrādes vadītājs vada sarunu, kurā aicina apspriest jautājumus, ko ierosināja izrādes sākumā: kas no dzirdētā jums katram šajā dzīves posmā ir vissvarīgākais un kāpēc? Ko no dzirdētā vairāk, biežāk mēs vēlētos piedzīvot sabiedrībā, un kāds no tā būtu ieguvums?

VĒRTĒŠANA

Darbu uzsākot, skolēni tiek iepazīstināti, kādi ir vērtēšanas kritēriji, ko tie nozīmē un kā mācīšanās procesa laikā katrs skolēns varēs sasniegt sev vēlamu līmeni. Mācīšanās procesā, mēģinot etīdes, skolēni jāvērtē formatīvi, tas ir, sniedzot atgriezenisko saiti un nodrošinot iespēju to izmantot sava darba uzlabošanai, tādējādi šo vērtēšanas rīku izmantojot jau mēģinājumu procesā. Kad skolēni ir labi izpratuši vērtēšanas kritēriju nozīmi, aiciniet viņus sniegt atgriezenisko saiti savā vidū, izmantojot šo pašu snieguma līmeņu aprakstu.

Savukārt izradē tas jums var kalpot vērtēšanas summatīvajiem mērķiem, tas ir, lai fiksētu skolēnu zināšanu un prasmju līmeni mācību procesa noslēgumā.

Kritēriji	Sācis apgūt	Apguvis daļēji	Apguvis	Apguvis padziļināti	Komentāri
Saturs	Etīdes saturs par Eiropas Savienības vērtību ir virspusējs, tas ir, bez piemēriem un/vai ar faktiem, kas tikai daļēji attiecas uz attēloto vērtību.	Etīdē iekļauti daži fakti un/vai piemēri par Eiropas Savienības vērtību, taču stāstu ir grūti saprast.	Etīdē iekļauti būtiski piemēri un/vai fakti, kas skaidro Eiropas Savienības vērtību. Vietām trūkst informācijas, bet stāstu kopumā var saprast.	Etīdē iekļauti būtiski un trāpīgi piemēri un/vai fakti, kas skaidro Eiropas Savienības vērtību. Tie izklāstīti secīgi, loģiski, radoši un skatītājus rosinoši.	<i>Saturs atspoguļo skolēnu tekstpratības rezultātu, proti, to, kādā mērā viņi ir izpratuši jauno informāciju.</i>
Etīdes kompozīcija/ notikums	Etīde ir haotiska, tai trūkst struktūras un tādēļ to ir grūti uztvert.	Etīdē trūkst kādas no daļām vai daļa no tām nav precīzi, saprotami attēlotas.	Etīdei ir struktūra (piemēram, ievads-vidus daļa-nobeigums vai 5 daļīgā kompozīcija), kas skatītājiem palīdz to viegli uztvert. Vietām pārejas starp daļām ir neveiklas – pārāk ilgas vai mehāniskas.	Etīdei ir struktūra (piemēram, ievads-vidus daļa-nobeigums vai 5 daļīgā kompozīcija), kas skatītājiem palīdz to viegli uztvert. Tā atrisināta radoši, asprātīgi, pārejas starp daļām ir plūstošas.	<i>Ar šo kritēriju tiek fiksēts, kādā līmenī skolēni izprot sižeta klasisko kompozīciju (sākums, vidus daļa un beigas vai ekspozīcija, sarežģījums, kāpinājums, kulminācija, atrisinājums).</i>
Stacijas scenogrāfija	Stacijas vieta iekārtota daļēji atbilstoši etīdei. Scenogrāfijā trūkst iztēles – izmantoti stereotipi.	Stacijas vieta lielākoties iekārtota atbilstoši etīdei. Scenogrāfija etīdi burtiski ilustrē, izmantoti stereotipi.	Stacijas vieta iekārtota un noformēta atbilstoši etīdei par vērtību. Scenogrāfijā vērojami atsevišķi neordināri elementi.	Stacijas vieta iekārtota un noformēta atbilstoši etīdei par vērtību un radoši, oriģināli. Scenogrāfija etīdi atjautīgi papildina, nevis burtiski ilustrē.	<i>Arī šajā kritērijā iespējams vērtēt skolēnu izpratni par tēmu. Šajā gadījumā būtiski, lai skolēni rakstiski vai mutiski pamato, kādēļ scenogrāfija ir tieši šāda. Tā sniegumu šajā kritērijā vērtēt būs objektīvāk. Tā kā scenogrāfija ir vizuālās mākslas paveids, tad te ir lieliska iespēja sadarboties ar vizuālās mākslas skolotāju.</i>

IZGLĪTĪBAS STANDARTĀ NOTEIKTIE SASNIEDZAMIE REZULTĀTI, UZ KURIEM ŠĪ METODE PALĪDZ VIRZĪTIES

Sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā	Sasniedzamie rezultāti kultūras izpratnes un pašizpausmes mākslā mācību jomā	Temats teātra mākslas/ vidusskolas kultūras un mākslas kursu programmas paraugā	Eiropas Savienībā nozīmīgi notikumi, tēmas
<p>S.6.1.2. Paskaidro dažādu vērtību, tikumu, ieradumu un sabiedrībā atzīto uzvedības normu ietekmi uz cilvēka uzvedību, uzklasa atšķirīgus viedokļus.</p> <p>S.6.1.3. Balstoties uz dažādiem informācijas avotiem un saviem novērojumiem, salīdzina cilvēku uzvedības normas, uzskatus un tikumus pagātnē un mūsdienās. Demonstrē uzvedību, kas pauž cieņu un personisko atbildību par savu un citu cilvēku drošību un labklājību.</p> <p>S.6.2.3. Atpazīst konfliktu cēloņus un izmanto dažādus konfliktu risināšanas paņēmienus. Skaidro morālo vērtību un tikumu nozīmīgumu labu attiecību un labas savstarpējās sadarbības veidošanā un uzturēšanā. Atbilstoši pauž savas emocijas, uzskatus un uzvedību arī pretrunīgās situācijās.</p> <p>S.6.6.1. Raksturo Latvijas kultūras savdabību, iekšējo daudzveidību un saikni ar Eiropas un pasaules kultūru. Analizē nozīmīgākās tautas tradīcijas kā vērtību izpausmes formu.</p>	<p>K.6.1.3. Radošā darbā gan brīvi kombinē, gan mērķtiecīgi lieto zīmes un simbolus (piemēram, etnogrāfiskās zīmes, informatīvās zīmes un simbolus) ar atbilstošiem izteiksmes līdzekļiem un kompozīcijas principiem. Salīdzina un izvērtē abas pieejas.</p> <p>K.6.1.7. Izmanto savu ķermeni un balsi monologa, dialoga un etižu veidošanā, balstoties uz personisko pieredzi un viedokli. Savu un citu veikumu izvērtē pēc iepriekš veidotiem kritērijiem.</p> <p>K.6.2.1. Īsteno radošas un mākslinieciskas idejas dažādiem sev aktuāliem mērķiem, iedvesmojoties no notikumiem sabiedrībā vai personiskajā dzīvē, no vizuālās un audiovizuālās mākslas, mūzikas, teātra mākslas, literārajiem darbiem, arhitektūras un dizaina vai dabas norisēm. Fiksē tos (pieraksta, skicē, fotografē, ieraksta vai filmē). Izmanto radošās domāšanas paņēmienus ideju precizēšanā.</p> <p>K.6.2.3. Uzstājas auditorijas priekšā individuālā priekšnesumā, atpazīst uztraukumu un bailes un ar pedagoga palīdzību meklē tam risinājumu. Vērtē savu un citu sniegumu.</p> <p>K.6.3.1. Diskutē, apspriež idejas, individuāli, pāri vai grupā veido radošu darbu (piemēram, raksta ritmizētus literārus tekstus, dialogus, monologus, sižetiskus vēstījumus, tēlainus aprakstus, fantāzijas vai literārās pasakas žanra eksperimentus, sacer skaņdarbu, izmantojot kādu no apgūtajām mūzikas formām, veido skaņu partitūras, rada skaņu stāstus), eksperimentējot un kombinējot mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus atbilstoši radošā darba ieceres mērķim.</p>	<p>Etīde</p> <p>Kā skatuviskā darbībā, izspēlējot cilvēku attiecības, gūt jaunu pieredzi?</p>	<p>Eiropas Savienības vērtības</p>

1. pielikums

IZZIŅAS MATERIĀLS SKOLOTĀJAM

KAS IR VĒRTĪBA?

Vērtība ir pieredzē izveidojies priekšstats, zināšanu kopums par priekšmetu un parādību pozitīvajām vai negatīvajām īpašībām, kas saistītas ar vajadzības, noderīguma izpratni.

EIROPAS SAVIENĪBAS VĒRTĪBAS

Eiropas Savienība ir noteikusi sešas pamatvērtības – cilvēka cieņa, brīvība, demokrātija, līdztiesība, tiesiskums un cilvēktiesības. Tās aprakstītas Lisabonas līguma 2. pantā un Eiropas Savienības Pamattiesību hartā.

Cilvēka cieņa

Cieņa pret cilvēku ir absolūti neaizskarama vērtība. Visiem ir pienākums to ievērot un aizsargāt, turklāt tajā sakņojas mūsu pamattiesības.

Brīvība

Brīvības mēdz būt dažādas. Piemēram, pārvietošanās brīvība dod dalībvalstu iedzīvotājiem tiesības brīvi pārvietoties visā Eiropas Savienības teritorijā. Eiropas Savienības Pamattiesību harta aizsargā personas brīvības (piemēram, privātās dzīves neaizskaramību, domas, reliģijas, pulcēšanās, vārda un informācijas brīvības).

Demokrātija

Eiropas Savienības darbības pamatā ir pārstāvības demokrātija (princips, kurā iedzīvotāji ievēlē savus pārstāvjus likumdevēja varas orgānā). Eiropas Savienības pilsoņiem pieder dažādas politiskās tiesības – visiem pilngadīgajiem Eiropas Savienības pilsoņiem ir tiesības kandidēt un balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās. Viņi drīkst kandidēt un balsot vai nu savā mītnes valstī, vai izcelsmes valstī.

Līdztiesība

Līdztiesības kā vērtība attiecināma uz dažādiem kritērijiem, bet pamatā tas nozīmē, ka visiem pilsoņiem likuma priekšā ir vienādas tiesības. Visās Eiropas Savienības politikas jomās ir iestrādāts dzimumu līdztiesības princips. Savukārt princips, ka par vienādu darbu jāsaņem vienāds atalgojums, jau 1957. gadā tika iekļauts Romas līgumā.

Tiesiskums

Tiesiskums ir demokrātijas pamatā. Visas Eiropas Savienības darbības tiek pamatotas ar dažādiem līgumiem, par kuriem brīvprātīgi un demokrātiski ir vienojušās visas Eiropas Savienības dalībvalstis. Tiesiskumu un likumību nodrošina neatkarīga tiesu vara. Visiem ir jāievēro Eiropas Savienības tiesas spriedumi, jo Eiropas Savienības dalībvalstis tai ir piešķirušas galīgo jurisdikciju.

Cilvēktiesības

Cilvēktiesības aizsargā Eiropas Savienības Pamattiesību harta. Tas ietver diskriminācijas aizliegumu attiecībā uz dzimumu, rasi vai etnisko izcelsmi, reliģiju vai pārliecību, invaliditāti, vecumu vai dzimumorientāciju. Katrai personai ir tiesības uz datu aizsardzību un iespēja vērsties tiesā.

Iepazīstieties ar LISABONAS LĪGUMU: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016ME/TXT&from=LV>

Iepazīstieties ar EIROPAS SAVIENĪBAS PAMATTIESĪBU HARTU: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex:12012P/TXT>

Atsauces:

1. Eiropas Savienība. (n.d.). *Mērķi un vērtības*. [Tiešsaistē].
Pieejams: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/aims-and-values_lv
2. Tēzauris. (n.d.). *Vērtība*. [Tiešsaistē]. Pieejams: <https://tezauris.lv/v%C4%93rt%C4%ABba>
3. Purēns, V. (2020). *Sociālās zinības un vēsture*. Rīga: RaKa. 26. lpp.

2. pielikums

IZZIŅAS MATERIĀLS SKOLĒNAM

KAS IR VĒRTĪBA?

Parādība (sasniegums, rakstura īpašība, tradīcija un cita), ko cilvēks uzskata par nozīmīgu, lai pēc tās tiektos.

EIROPAS SAVIENĪBAS VĒRTĪBAS

Eiropas Savienībai (ES) ir sešas pamatvērtības – cilvēka cieņa, brīvība, demokrātija, līdztiesība, tiesiskums un cilvēktiesības. Noskatieties video par Eiropas Savienības vērtībām: <https://ej.uz/ES-vertibas>

Cilvēka cieņa

Cilvēka tiesību pamatā ir cieņa vienam pret otru, kas ir neaizskarama vērtība un kas ir jāievēro un jāaizsargā visiem.

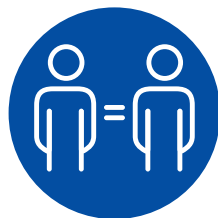
Brīvība

Brīvības mēdz būt dažādas. Piemēram, pārvietošanās brīvība dod iedzīvotājiem tiesības brīvi pārvietoties visā Eiropas Savienības teritorijā. ES likumi aizsargā personas brīvības (piemēram, privātās dzīves neaizskaramību, domas, reliģijas, pulcēšanās, vārda un informācijas brīvības).

Demokrātija

Eiropas Savienības darbības pamatā ir pārstāvības demokrātija (princips, kurā iedzīvotāji vēlēšanās ievēl deputātus, kas pārstāvēs viņu intereses). Visiem pilngadīgajiem Eiropas Savienības pilsoņiem ir tiesības kandidēt un balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās.

Līdztiesība

Visiem ES pilsoņiem likuma priekšā ir vienādas tiesības. Eiropas Savienībā pastāv dzimumu līdztiesības princips, kā arī princips, ka par vienādu darbu jāsaņem vienāds atalgojums.

Tiesiskums

Visas ES darbības tiek pamatotas ar dažādiem līgumiem, par kuriem brīvprātīgi un demokrātiski ir vienojušās visas Eiropas Savienības dalībvalstis. Tiesiskumu un likumību nodrošina neatkarīga tiesu vara. Visiem ir jāievēro Eiropas Savienības tiesas spriedumi.

Cilvēktiesības

Pret cilvēkiem nedrīkst būt atšķirīga attieksme, neskatoties uz dzimumu, rasi vai etnisko izcelsmi, reliģiju vai pārliecību, invaliditāti, vecumu vai dzimumorientāciju. Katrai personai ir tiesības uz datu aizsardzību un iespēja vērsties tiesā.